EcoJust

Policy Brief

Doing Environmental (In)justice: A Theory in Praxis

Work package 3:

Waste Trafficking

Reechilibrarea politicilor privind deșeurile: de la responsabilitate individuală la răspundere corporativă

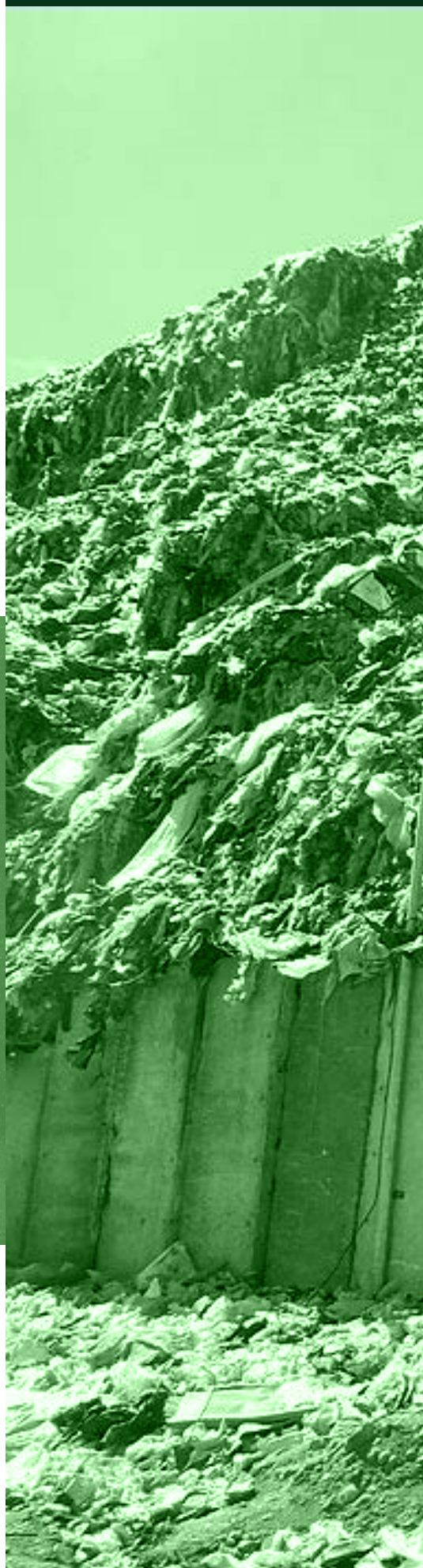

PNRR. Finanțat de Uniunea Europeană – Următoarea GenerațieUE
https://mfe.gov.ro/pnrr/
https://www.facebook.com/PNRROficial/

This project has received funding from the PNRR funds under the Grant agreement number 760077/23.05.2023, CF 133/15.11.2022

Cine controlează gestionarea deșeurilor în România și cui îi pasă de costurile ascunse

REZUMAT

Criza de gestionare a deșeurilor din România este în primul rând o criză politică. România reciclează 12,8% din deșeurile municipale (față de 47,7% media UE), are cea mai mică rată de circularitate din Uniune (1,3%) și a fost condamnată de două ori la CJUE (2018 și 2023) pentru depozite ilegale neînchise, fiind obligată să plătească circa 7 milioane euro în penalități în 2024.

Această performanță nu reflectă lipsa regulilor, ci un sistem în care marii poluatori industriali exercită o influență semnificativă asupra politicilor de deșeuri și în care gestionarea deșeurilor este organizată ca un business privat: profitul precede sănătatea și mediul. Cercetarea EcoJust documentează cum poluarea nu apare accidental, ci prin inacțiune strategică și neglijență calculată, un mecanism pe care literatura de specialitate îl numește "acumulare prin contaminare." Localitățile periferice devin zone de sacrificiu, iar comunitățile afectate duc singure o muncă epuizantă de contestare ("slow labor of contestation"), fără răspuns instituțional.

Logica acestui brief

Răspunderea marilor poluatori și reconstrucția capacității de stat trebuie să preceadă orice discuție despre educația civică.

OBSERVAȚII CHEIE

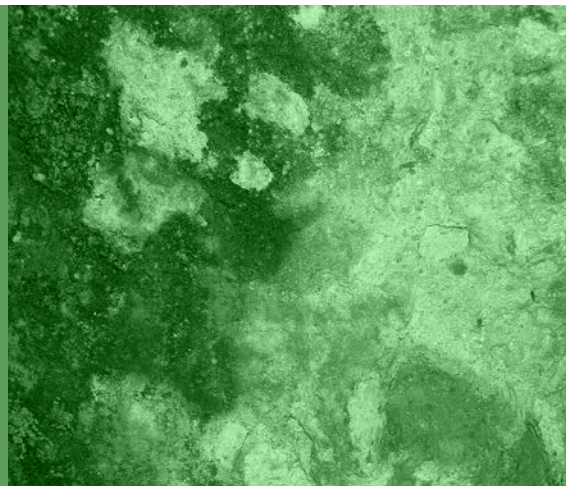

Problema deșeurilor este politică, nu tehnică sau individuală.

Gestionarea deșeurilor este organizată ca business privat: profitul are întâietate în fața sănătății și mediului.

Marii poluatori externalizează costurile de mediu asupra comunităților cu vulnerabilitate istorică sau structurală.

Capacitatea redusă de control este amplificată de dezechilibrele de putere dintre stat și marii actori economici.

România este un punct de acumulare al deșeurilor din Occident, ceea ce o pune într-o poziție semi-periferică structurală.

«Educația ecologică» sponsorizată de poluatori transferă vina pe cetățean și acoperă răspunderea corporativă.

Comunitățile de romi și comunele sărace devin ținta indignării publice în locul marilor poluatori.

Ordinea corectă: întâi răspundere corporativă + stat capabil, abia apoi responsabilizare cetățenească.

INTRODUCERE

A. Acumulare prin contaminare și zone de sacrificiu

Cazul Băicoi (Prahova), documentat etnografic în *Environmental Sociology* (Cosma et al., 2026), ilustrează mecanismul central: instituțiile permit industriei să își transfere costurile de mediu asupra comunităților periferice prin inacțiune strategică și neglijență calculată. Depozitul operat de Vitalia s-a extins de la deșeuri non-periculoase la deșeuri periculoase cu complicitatea autorităților locale. Locuitorii au documentat depășiri de 20× ale limitei legale de hidrogen sulfurat și incendii repetate (2018, 2022, 2024, 2025), confruntându-se sistematic cu opacitate birocratică și intimidare instituțională.

> *«Poluarea în Băicoi nu a apărut ca un accident al dezvoltării, ci prin slăbiciunea reglementării, lacune legale și o guvernanță permisivă care a permis procesarea deșeurilor periculoase lângă zone rezidențiale.» - Cosma et al., 2026*

"Slow violence" (Nixon, 2011) descrie temporalitatea acestei daune: o violență graduală și invizibilă, acumulată în corpuri și ecosisteme pe parcursul anilor, tratată de instituții ca incident izolat, nu ca efect sistemic al externalizării costurilor.

B. Gestionarea deșeurilor ca afacere: când profitul precede sănătatea

România a organizat gestionarea deșeurilor ca piață de servicii private, nu ca responsabilitate publică. Firme private construiesc și operează depozite, transportă deșeuri și monitorizează poluarea pe care o produc. Statul a externalizat inclusiv funcții de control. Rezultatul: operatorii maximizează volumul și minimizează costurile de tratare, fără supraveghere publică adecvată, iar comunitățile periferice devin noduri în circuite de deșeuri, pentru că acolo costul de operare e mai mic și rezistența mai slabă.

Cazul ARO Câmpulung (Argeș) ilustrează consecința directă a acestei stări de fapt: peste 1.700 de tone de deșeuri periculoase sunt depozitate de mai bine de 10 ani pe o fostă platformă industrială. Instanțele au constatat că operatorul a acționat «cu un dezinteres total față de dreptul societății de a se bucura de un mediu sănătos» (Evenimentul Muscelean, 2021), dar el și-a declarat insolvența și s-a derobat de obligația de remediere, mecanismul clasic al profitului privat cu costuri socializate.

C. Condiția semi-periferică: România ca destinație pentru deșeuri din Occident

După ce China (2018) și statele din Asia de Sud-Est au închis granițele pentru deșeuri occidentale, România a devenit o destinație preferată. Costul de depozitare este ~30 euro/tonă față de 100–150 euro/tonă în Germania sau Olanda, diferență care reflectă salariile mai mici, standarde mai laxe și slăbiciunea instituțională (TVR, 2026). Deșeuri din Italia, Germania și Austria ajung în România sub titulatura de materiale reciclabile, ajungând parțial în gropi ilegale. Fabricile de ciment amplifică acest flux: plătite de generatorii occidentali pentru co-incinerare, ele operează într-o zonă gri, cu monitorizare insuficientă (Rise Project, *Secrete de Ciment*).

D. Piețele de deșeuri ca teritorii capturate: carteluri, monopoluri și abuzuri de poziție dominantă

Piața deșeurilor medicale ilustrează cum statul poate fi capturat de operatori privați. Prin absorbția a 10 companii românești în 2013–2015, o singură companie a ajuns să controleze peste 90% din fondurile Ministerului Sănătății pentru neutralizarea deșeurilor medicale — confirmat de Curtea de Conturi. Această concentrare a beneficiat de pasivitatea Ministerului Sănătății, care nu a adoptat Planul național de gestiune, blocând 17 milioane euro fonduri europene pentru instalații proprii în spitale, și de inacțiunea Gărzii de Mediu. Dosarul DIICOT deschis în 2015 (grup infracțional, spălare de bani) a fost clasat în 2020 fără rezultate, un exemplu direct al lipsei acute a unor structuri de parchet specializate în infracțiuni de mediu.

Investigația Consiliului Concurenței, finalizată în noiembrie 2025, a confirmat dimensiunea cartelului: cinci companii, printre care operatorul dominant și Mondeco, AKSD, Bio Hazard și Eco Fire, au primit amenzi totale de 5,35 milioane lei pentru împărțirea pieței prin alocarea clienților și teritoriilor, abținându-se de la concurență în diferite județe. Aceste practici au eliminat concurența și au limitat posibilitatea unităților sanitare de a-și alege liber furnizorul. Consecința structurală rămâne: capacități cronice insuficiente de neutralizare, piață fără concurență reală, risc sistematic de eliminare necorespunzătoare a deșeurilor periculoase.

Modelul nu este izolat. În mai 2026, Consiliul Concurenței a declanșat o investigație privind un posibil abuz de poziție dominantă al ECO SUD SA, administratorul celui mai mare depozit ecologic din regiune (Vidra, Ilfov, cu filiale la Mofleni, Mavrodin, Frătești, Bacău și Girov), acuzat că ar fi impus clauze abuzive operatorilor de tratare mecano-biologică a deșeurilor municipale. Un precedent mai vechi datează din 2014, când Consiliul Concurenței a amendat 14 producători de echipamente electrice și electronice (membrii ROREC și ECOTIC, cu ~48 milioane lei) pentru coordonarea campaniilor de colectare a deșeurilor DEEE în mod anticoncurențial, menținând cotele de piață în loc să maximizeze cantitățile colectate.

Tabloul de ansamblu arată că piețele de gestionare a deșeurilor din România sunt sistematic organizate în jurul capturării pozițiilor de control, prin monopol, cartel sau abuz de poziție dominantă, cu consecințe directe asupra calității serviciilor și a sănătății publice.

E. Incendiile și rasializarea vinei

Incendiile repetate la Băicoi, Pata Rât Cluj (zeci de incendii în ultimii ani) și alte locații ilustrează atât eșecul tehnic, cât și un mecanism politic de diversiune. La Pata Rât, ~2.000 de persoane majoritari romi trăiesc în barăci construite parțial de Primăria Cluj-Napoca prin relocări forțate, fără apă, canalizare sau salubritate - și sunt cei mai expuși la incendiile din groapa de gunoi (hidrogen sulfurat, metale grele). Autoritățile au invocat repetat «reciclarea prin foc» - arderea deșeurilor pentru recuperarea metalelor - ca principală cauză a incendiilor, mutând atenția de la eșecurile de management și emisiile de metan și transformând victimele în vinovați. Aceste comunități contribuie totodată la sistemul formal de reciclare prin muncă informală nerecunoscută. Relocarea lor lângă groapă nu a fost o greșeală administrativă, ci o decizie politică, externalizarea costurilor sociale suprapunându-se cu externalizarea celor de mediu.

F. Captura discursului ecologic

Marii poluatori - fabrici de ciment, companii petroliere, operatori de retail - finanțează campanii de «educație de mediu» al căror efect constant este mutarea răspunderii de la actori corporativi la cetățenii obișnuiți. În acest context, strânsul gunoaielor de către copii și reciclarea individuală ca gest moral compensează pentru emisiile industriale și co-incinerarea. Comunitățile afectate sunt prezentate ca needucate ecologic, iar soluția propusă e pedagogia, nu schimbarea sistemului. Poluatorul finanțează discursul care îl absolvă.

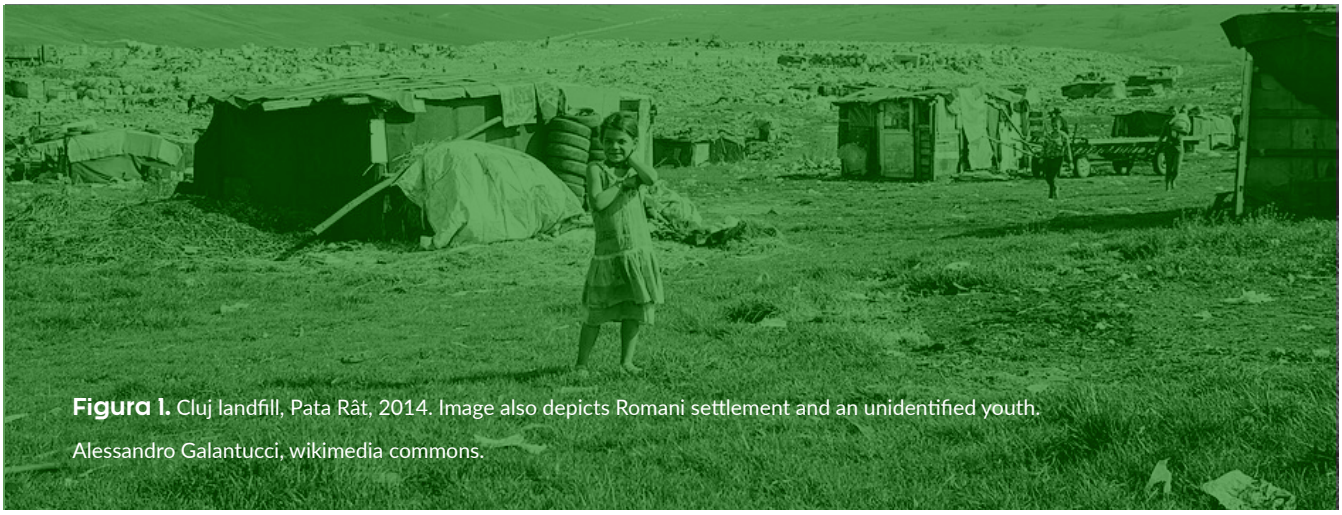

Figura 1. Cluj landfill, Pata Rât, 2014. Image also depicts Romani settlement and an unidentified youth. Alessandro Galantucci, wikimedia commons.

STATUL SLAB

—

NU UN ACCIDENT, CI O CONSECINȚĂ

Figura 2. Pata Rât, Dan Perjovschi, wikimedia commons.

România plătește 600 euro/zi pentru fiecare din cele ~9 depozite municipale neconforme rămase neînchise (din 68 vizate prin Tratatul de aderare). Fragmentarea responsabilității funcționează ca sistem: primăria trimite la APM, APM la Gardă, Garda la operatorul privat. Comunitățile afectate poartă singure munca de contestare, ani de plângeri, procese și proteste fără răspuns instituțional adecvat.

Această slăbiciune nu este neutră. Marii actori economici contribuie activ la menținerea ei prin influență politică, externalizarea funcțiilor de monitorizare și capturarea agențiilor de reglementare. Inspecția de mediu nu poate fi încredințată actorilor privați cu interese în industria pe care o controlează, iar trendul de externalizare a aparatului de control trebuie inversat.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

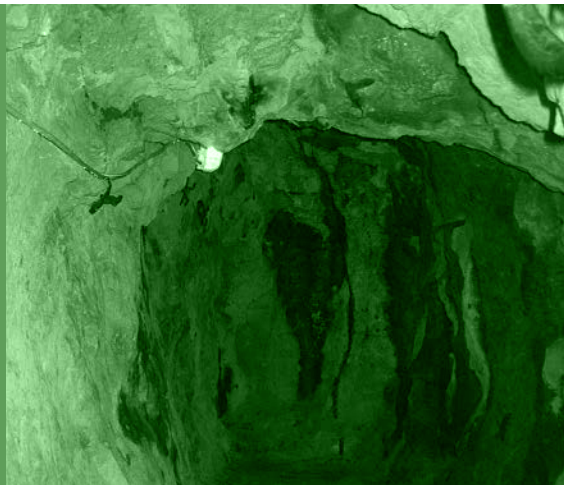

Ordonate după logica briefului: mai întâi răspunderea celor care produc și profită, apoi reconstrucția capacității de stat, în final rolul cetățenilor.

R1. Răspunderea marilor poluatori

1.

Transpunere integrală a Directivei (UE) 2024/1203 privind protecția mediului prin drept penal

Amenzi de 3–5% din cifra de afaceri mondială, răspundere penală pentru manageri, inclusiv pentru co-incinerare și trafic transfrontalier. Termenul de transpunere a expirat pe data de 21 mai 2026 - România nu a adoptat legislația de implementare.

2.

Legarea oricărei sancțiuni de ecologizarea efectivă

Executare silită a obligației de remediere în loc de amendă urmată de insolvență strategică, mecanismul prin care operatorii au eludat responsabilitatea în cazurile Băicoi și ARO Câmpulung.

3.

Raportare publică anuală privind deșeurile importate și co-incinerate

Volumul, originea și destinația deșeurilor trebuie să fie integrate în date deschise. Monitorizare independentă, publică, în timp real a emisiilor fabricilor de ciment care co-incinerează deșeuri periculoase.

4.

Restabilirea concurenței pe piețele de deșeuri capturate

Cartelul sancționat în 2025 pe piața deșeurilor medicale (5,35 mil. lei) și investigația în curs privind abuzul de poziție dominantă al ECO SUD pe piața deșeurilor municipale (declanșată mai 2026) confirmă că problema monopolizării nu este o excepție, ci regula. Este necesară: revizuirea condițiilor de funcționare ale operatorilor dominanți; finanțare publică pentru dotarea spitalelor cu instalații proprii de neutralizare, accesând fonduri europene blocate prin inacțiune administrativă; monitorizare sistematică a concentrărilor pe piețele de gestionare a deșeurilor.

R2. Reconstrucția capacității de stat

5.

Garda Națională de Mediu ca un corp de elită

Ocuparea efectivă a posturilor vacante, inspecții inopinate cu ținte minime, protocol formal cu Poliția și Vama, salarizare competitivă, protecție față de presiunile politice locale.

6.

Structură specializată de parchet pentru infracțiuni de mediu

Dosarele cu componentă de mediu - trafic transfrontalier de deșeuri, criminalitate organizată, poluare industrială - nu pot fi instrumentate de unități generaliste. Este necesară o structură cu procurori specializați tehnic, în coordonare cu Garda de Mediu, ANPM și DIICOT, cu competență și pentru persoane juridice. Dosarul DIICOT pe piața deșeurilor medicale (deschis 2015, clasat 2020 fără rezultate) și cazul ARO Câmpulung ilustrează direct costul lipsei acestei unități.

7.

Task force inter-instituțional permanent

Garda, Poliție, Vamă, DIICOT și parchet specializat, structură formalizată pentru cazuri transfrontaliere, nu acțiuni ad-hoc.

8.

Date deschise în timp real pentru trasabilitatea deșeurilor
Strat public obligatoriu peste sistemele existente (SIM, SIATD, RO e-Transport, TRACE-DM, acesta din urmă în consultare publică din mai 2026, neadoptat încă). Modul public inclus din proiectare, pe modelul aplicației Inspectorul Pădurii.

9.

Interzicerea conflictelor de interese în reglementare; calendar public pentru depozite neconforme
Audituri periodice independente ale agențiilor de mediu. Responsabilitate nominală și raportare lunară pentru închiderea depozitelor municipale neconforme rămase.

R3. Decuplarea discursului ecologic de interesele poluatorilor

10.

Etichetare obligatorie a campaniilor de «educație ecologică» sponsorizate industrial
Sursa finanțării și tipul de interese ale finanțatorului, vizibile în orice comunicare publică. Standard minim de conținut pentru campaniile cu fonduri publice: includerea obligatorie a dimensiunii răspunderii corporative.

R4. Dreptate pentru comunitățile afectate

11.

Recunoașterea cunoașterii locale ca sursă legitimă de informație
Mirosuri, simptome și observații comunitare trebuie să aibă valoare procedurală în autorizații și anchete, remediu direct pentru injustiția epistemică documentată.

12.

Formalizarea muncii informale de reciclare și protecție împotriva rasializării vinei

Persoanele care culeg și sortează deșeuri reciclabile de la gropi contribuie la sistemul formal fără niciun cadru de protecție, iar această muncă trebuie recunoscută și plătită. Anchetele privind incendiile la depozite trebuie să evalueze erorile de management și emisiile de metan, nu doar comportamentele individuale din vecinătate. Comunitățile relocate lângă depozite sunt victime instituționale.

13.

Extinderea protecției avertizorilor

Legea 361/2022 trebuie completată pentru persoanele care semnalează poluarea în afara unui context profesional, cu asistență juridică publică pentru litigii de mediu.

14.

Sprijinirea bibliotecilor publice locale ca puncte de acces la informație de mediu

Bibliotecile publice din comunitățile afectate de conflicte de mediu pot juca un rol concret în reducerea inegalităților informaționale. Aceasta presupun: finanțare dedicată pentru colectarea și medierea documentelor de mediu relevante pentru comunitate (autorizații, rapoarte de monitorizare, decizii administrative); formare pentru bibliotecari în domeniul accesului la informație de mediu și al Convenției Aarhus; și recunoașterea explicită a bibliotecii ca spațiu de sprijin în informare pentru cetățenii care doresc să înțeleagă și să conteste deciziile care îi afectează. Fără un punct local de sprijin informațional, munca de contestare rămâne izolată și epuizantă.

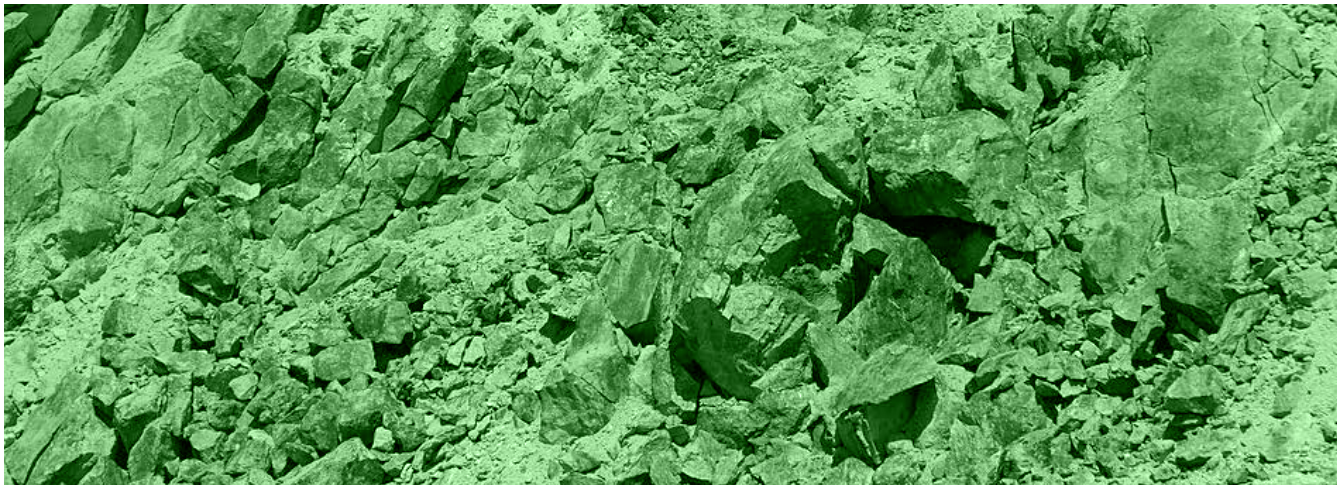

CONTEXT

INDICATORI DE REFERINȚĂ

Rată de reciclare:
12,8% România vs. 47,7% media UE

Rată de circularitate:
1,3% - cea mai mică din UE (media: >12%)

Model dominant:
depozitare (landfilling) - >51% din deșeuri în 2020

Gropi de gunoi:
peste 13.000 estimate - cel mai mult din UE

Condamnări CJUE:
2018 (C-301/17) și 2023 (C-109/22) pentru depozite ilegale persistente

Penalități:
1,5 mil. euro + 600 euro/zi/depozit neconform → ~7 mil. euro în 2024

Depozite neconforme rămase:
~9 din cele 68 vizate prin Tratatul de aderare

Cost depozitare:
~30 euro/tonă în România vs. 100–150 euro/tonă în Europa Occidentală

Dosare infringement active pe mediu:
19 (2023)

Bucureștiul:
singura capitală europeană care încă depozitează deșeuri la groapă

PARAMETRII CERCETĂRII

Obiective și metodologie

Proiectul EcoJust analizează patru conflicte emblematice de justiție de mediu în România: minerit, accapararea terenurilor, tăieri ilegale de păduri și traficul de deșeuri, cu obiectivul de a extinde teoria justiției de mediu și de a examina cum cetățenii o democratizează în practică. Cercetarea de teren (2024–2025) a inclus peste 40 de interviuri semi-structurate, observație participativă și analiză media în comunitățile afectate.

Baza de evidență

Cercetare EcoJust (ULBS):

Cosma V.S., Șerbănuță C., Codreanu I., Rusu O. (2026). «The Slow Labor of Contestation». Environmental Sociology, DOI: 10.1080/23251042.2026.2648024

Olaru O., Codreanu I.,Șerbănuță C.. (2026), Iancu A., Cosma V., Rusu O. «Waste(d) Commons, Transversal Toxicity, and Environmental (In)Justice in Eastern Europe. Case Studies from Câmpulung and Băicoi » accepted for Environmental Science and Policy. .

Șerbănuță C., Vătavu B., Olaru O. (2026). capitol «Challenging Information Inequity: Libraries in Communities Facing Environmental Harm» in volumul ”The Struggle for Information Access” book în curs de apariție la Bloomsbury Publishing Plc

Cadru teoretic:

D'Alisa G. & Demaria F. (2024). «Accumulation by Contamination». World Development 184:106725.

Nixon R. (2011). Slow Violence and the Environmentalism of the Poor. Harvard UP.

Fricker M. (2007). Epistemic Injustice. Oxford UP. | Armiero M. (2021). Wasteocene. Cambridge UP.

Documente oficiale:

CJUE C-109/22 (2023): 1,5 mil. euro + 600 euro/zi. | Directiva (UE) 2024/1203 (transpunere expirată 21 mai 2026).

CE (2025). Environmental Implementation Review: Romania. | Curtea de Conturi (2016): quasi-monopolul pe piața deșeurilor medicale.

Consiliul Concurenței (noiembrie 2025): amenzi 5,35 mil. lei — cartel pe piața deșeurilor medicale (împărțirea clienților și teritoriilor).

Consiliul Concurenței (mai 2026): investigație ECO SUD SA — abuz de poziție dominantă, depozit Vidra.

Surse investigative:

Rise Project — «Secrete de Ciment». | Academia Catavencu (2016); România Liberă (2020): monopolul pe piața deșeurilor medicale.

PressOne (2024): Pata Rât. | TVR Info (2026): importuri de deșeuri. | Evenimentul Muscelean (2021): ARO Câmpulung.

IDENTITATEA PROIECTULUI

Cercetător principal: Irina Velicu PhD

Echipa Waste: Valer Simion Cosma PhD, Claudia Șerbănuță PhD, Ionuț Codreanu, Oana Rusu PhD, Ovio Olaru PhD

Membrii proiectului: Bogdan Vătavu PhD, Camil Ungureanu PhD, Carmen Gheorghe PhD, Claudia Șerbănuță, PhD, Filip Alexandrescu PhD, Gabriel Girigan PhD, George Iordăchescu PhD, Hestia Ioana Delibas, Ioan Sebastian Brumă PhD, Ioana Bunescu PhD, Ioana Savin PhD, Ionuț Codreanu, Minodora Sălcudean PhD, Oana Rusu PhD, Ovio Olaru PhD, Petruț Călinescu, Romana Puiuleț PhD, Valer Simion Cosma PhD, Danusia Boicean PhD.

Finanțat de: Uniunea Europeană, fonduri PNRR,
grant nr. 760077/23.05.2023, CF 133/15.11.2022

Instituție: Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, România

Durată: 2023–2026

Website: https://grants.ulbsibiu.ro/ecojust/